

Polismyndigheten
Polisregion Stockholm
Polisområde Stockholm City
Leila Baksi

Lägesbild lustgasförsäljning

Bakgrund

Lustgasproblematiken är stor inom Lpo Norrmalms område likaså inom Lpo Södermalm. Försäljningen orsakar problem för såväl polis, näringsidkare som invånare. Användandet av lustgas är utbrett, och ambulerande försäljning av lustgas sker öppet från många olika håll samt att brukandet av lustgas bidrar till att ordningsläget försämras. Det är ballonger och patroner överallt, många smälls på flera ställen och personer mår dåligt till följd av brukandet av lustgas.

- Centrala Södermalm med Medborgarplatsen, Folkungagatan, Björns trädgård och Fatbursparken har varit särskilt drabbat. Här hittas som bekant ett rikt nöjesliv.
- Stureplan – Tilltagande problem med försäljningen och bruk– området runt Stureplan, en del av Kungsgatan, Birger Jarlsgatan och Sturegatan samt utanför Gröna Lund - särskilt kvällstid då det är konserter.

Säljarna sitter ofta i anslutning till krogarna och säljer lustgasballonger. Detta skapar stora problem, detta då dem som köper ofta redan är kraftigt påverkade av alkohol eller narkotika. Säljarna gör det väldigt lättillgängligt genom att sitta i princip precis utanför krogen.

Många gånger är köparna unga, vilket såklart ökar riskerna. Man vet inte riktigt ”hur mycket man klarar”. De som säljer är ofta personer som redan är ”kriminella” men som ”helt legalt” kan sitta på gatan och tjäna pengar då berusade personer ska ”bli ännu mer påverkade” genom att köpa ballonger. Det har även förekommit så kallade ”rattfyllerier” / vårdslösa körningar då förare använt lustgas antingen precis innan man ska köra bil eller till och med under tiden.

Självklart ska man väga in miljöaspekten också då det är ett problem att hantera den stora mängden behållare som måste omhändertas. Efter en cityhelg natt i centrala Stockholm ligger det drivor med tomma ballonger, lustgasbehållare som lämnas ute på gatan. Stockholms stad har enbart i innerstaden kostnader på ca 250 000 kr per månad för avfallshantering av lustgastuberna.

Sedan sommarmånaderna 2020 drabbades Medborgarplatsen av stora ordningsproblem liksom brott som följer av nöjeslivet och berusade personer: stölder, rån, vålds- och sexualbrott. Vi ser en koppling mellan; ordningsstörningarna respektive brotten och

lustgasförsäljningen.

Tittar vi på försäljningen av lustgasen ser vi företrädesvis unga män. Lustgasförsäljarna är inte sällan påstridiga och aggressiva i sin försäljning. Revirstrider mellan försäljarna förekommer och inkomsten är sannolikt stor. Det finns belagda kopplingar till att det ofta är kriminellt belastade och inte alltför sällan nätverkskriminella som ligger bakom försäljningen. Det har funnits helgnätter då ett 50–60-tal försäljare rört sig i området.

Citat från Ingripande poliser:

”Jag jobbar ofta nätter och då främst helger och har mycket tydligt sett problematiken med lustgas. För någon vecka sedan fick en krogbesökare som hade inhalerat lustgas utanför Spy Bar en ”överdos” och föll ihop. Han var dock uppe på benen relativt fort att klarade sig med lite skrapsår efter fallet. Det finns andra fall där det inte har gått lika bra. Då det verkar vara mycket svårt att förbjuda själva innehavet av lustgas så är detta nog en mycket bra väg att testa (lokala ordningsföreskrifter)”

”Likt förra helgen har vi haft omfattande problem med försäljning av lustgas. Vi har identifierat att de flesta försäljarna har kopplingar till kriminella nätverk. I de fall vi kunnat konstatera försäljning har vi rapporterat personerna för brott mot ordningslagen.”

Åtgärder från Södermalmspolisen:

- En betydande resursförstärkning i området. Den verkar ingripande, trygghetskapande och informationsinhämtande. Närvaron har stärkts samtliga dagar i veckan med tonvikt på helgerna.
- Mobil kameravagn som har används under vissa helger.
- Poliser på fältet arbetar aktivt uppsökande, kontrollerar lustgasförsäljarna och avvisar eller avlägsnar dem i förekommande fall från platsen med anledning av störande av den allmänna ordningen alternativt rapporterar dem om möjligt för brott.
- Tillsammans med stadsdelsförvaltningen har den etablerade samverkan på fältet mellan polis och förvaltningens funktioner så som fältassistenter, ungdomsjour och Stadens mobila ordningsvakter utökats. Polisens volontärer, nattvandrare och andra delar av civilsamhället ansluter. Det hålls sedan tidigare en utsättning för samtliga på fredagarna på plats på Medborgarplatsen. Den har i och med den eskalerande situationen fått ökad betydelse.
- Aktivt arbete med media som verktyg för att öka medvetenheten om lustgasen och dess konsekvenser, inte minst risken att bli brottsoffer.

Det är således företrädesvis lustgasens konsekvenser vi hanterar på olika sätt. Ett förbud mot gasen skulle naturligtvis förenkla arbetet.

Reflektioner från Polisområde Stockholm City

- Lustgas är en laglig produkt i nuläget. Det går svårt att specifikt förbjuda försäljningen av gasen. Rimligen kan konstruktionen vara; försäljning i ett avgränsat område är tillståndspliktigt enligt de lokala ordningsföreskrifterna. Försäljning utan tillstånd blir därmed ett brott. Med tillståndsplikten ges vi möjlighet att lagföra försäljarna. Men kanske främst: vi kan agera proaktivt inom ramen för Polislagen; avvisanden, avlägsnanden och i förekommande fall omhändertaganden.

Tillståndsplikten skulle kunna vara specificerad till dag och tid, exempelvis: Medborgarplatsen, fredagar och lördagar, 19:00 – 04:00. Det finns dock en fara i konstruktionen. Sommartid är nöjeslivet livaktigt under merparten av veckan. Försäljning kan komma att ske andra tider. Ett mer omfattande förbud torde vara att föredra.

Det tillståndspliktiga området bör vara tämligen tilltaget för att bli verkningsfullt. Ansatsen är att lustgaskunderna ska dra sig för att ta sig till försäljarna. Det rör sig inte om några långa sträckor. De som är ute och roar sig kan antas vara ovilliga att gå hundra meter för ett lustgasrus.

- Utifrån brottstriangeln arbeta offensivt med den nya lagen gällande nedskräpning, straffskalan är 800kr i böter till fängelse, samt O-bot på 1800 kr ”ambulerande försäljning”. Om man både går på köpare synligt och offensivt om de slänger ballonger mm på marken, så minskar efterfrågan och benägenhet att köpa, och även säljarna om de slänger minsta skräp så får de en bot vilket kommer minska motivationen att sälja. Rent teoretiskt så kan man även här tänka utifrån Brooken Windows teorin och att minskad nedskräpning ger en brottsbekämpande effekt, samt att vi använder nya lagar.
- I Cityhelg kan vi jobba med nedskräpning mot ballongförsäljare via kameraoperatör som kan se i kamerorna och notera, patrull fram för att rapportera. Inte kul att få 800kr/ballong och vid upprepade förseelser bör PL13§ för att avvärja straffbelagd handling kunna användas?
- Att få krögarna att samfällt neka lustgas har visat sig (tämligen) framgångsrikt.

Leila Baksi

Brottsförebyggande samordnare, Polisområde Stockholm City

Tel: 073-843 30 35

leila.baksi@polisen.se

Polismyndigheten
Rättsavdelningen
Rättsenheten Stockholm
Rättstillämpningssektionen

Försäljning av lustgas

Inledning

Rättssektion Stockholm har fått ett flertal frågor om vilka möjligheter polisen har att ingripa mot personer som säljer lustgas i berusningssyfte. Framförallt kopplat till ordningslagen. Frågor om detta har även inkommit tidigare och som besvarats av jurist på Rättstillämpning. Det vi nu fått frågor om rör återigen ordningslagen men också om lustgas kan anses utgöra farligt gods och kan beslagtas då det förvaras i bilar, om det är möjligt att använda nedskräpning som ett lagligt verktyg samt när 13 § polislagen kan tillämpas.

Lustgas är inte narkotikaklassad då den inte uppfyller de villkor som ställs för att en drog ska narkotikaklassas och således är försäljning och användning inte heller förbjudet i dagsläget.

Brottsförbyggandesamordnaren i PO City har tagit fram en lägesbild som beskriver bakgrund och problematik kring försäljningen av lustgas i Stockholm.

Regeringen har den 7 juli i år utsett en särskild utredare till att se över vissa frågor inom alkohol- och tobaksområdet, bland annat reglering av lustgas i berusningssyfte. Ett deluppdrag i utredningen har särskilt fokus på hur skyddet för barn och unga kan stärkas. Syftet med utredningen är att säkerställa en sammanhållen och systematisk reglering för att uppnå ett effektivt och rättssäkert skydd för folkhälsan, med särskilt fokus på att uppnå en hög skyddsnivå. Den särskilda utredaren ska bland annat analysera och lämna förslag på hur skyddet för barn och unga kan stärkas, bland annat genom reglering av lustgas i berusningssyfte, reglering av frågor som berör marknadsföring av alkohol och förbud mot lagning av tobak och nikotinprodukter. Uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2023.

Rättslig reglering och bedömning

Ordningslagen, (1993:1617)

3 kap. 1 § första stycket

En offentlig plats inom detaljplanelagt område får inte utan tillstånd av Polismyndigheten användas på ett sätt som inte stämmer överens med det ändamål som platsen har upplåtits för eller som inte är allmänt vedertaget. Tillstånd behövs dock inte, om platsen tas i anspråk endast tillfälligt och i obetydlig omfattning och utan att inkräkta på någon annans tillstånd.

3 kap 22 § Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 1, 3, 4 eller 6 § eller mot villkor enligt 14 § andra stycket eller 15 § eller mot förbud enligt 17 § första stycket.

3 kap. 25 § första och tredje stycket

Har en offentlig plats tagits i anspråk för varor eller någon annan egendom i strid med bestämmelserna i 1 §, får egendomen förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga fortsatt överträdelse och förverkandet inte är oskäligt.

Angående beslag av egendom som kan antas vara förverkad enligt första eller andra stycket, gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken.

Stockholm stads allmänna lokala ordningsföreskrifter

16 § Med tillfällig försäljning avses sådan gatuförsäljning samt demonstration av varor som tar offentlig plats i anspråk endast tillfälligt och i obetydlig omfattning och som därför inte kräver tillstånd enligt 3 kap. 1 § ordningslagen. För tillfällig försäljning på följande platser, undantaget a)1 samt a)2, krävs polismyndighetens tillstånd:

Polismyndighetens handbok för handläggning av ärenden enligt ordningslagen (PM 2019:13) framgår följande under avsnitt 5.2. s. 32.

”Den som vill använda en offentlig plats på annat sätt än vad det är meningen att platsen ska användas för behöver tillstånd från Polismyndigheten för detta. Det kan t.ex. röra sig om uppställning av en container eller ett tillfälligt försäljningsstånd. Är användandet däremot av tillfällig art eller upptar obetydlig markarea behövs inget tillstånd. Generellt kan användandet av en plats som varar längre än någon timme inte anses utgöra tillfälligt ianspråktagande. Det samma gäller om själva användandet varat under mindre än någon timme men då personen efter ett kortare uppehåll återkommer till platsen och återupptar verksamheten. Hur begreppet ”längre än någon timme” bör tolkas är inte helt entydigt, även ett ianspråktagande på över 2,5 timmar har ansetts vara tillfälligt. Att t.ex. försäljare byter plats med varandra på en offentlig plats innebär inte att användandet ses som tillfälligt.”

Under avsnitt 5.2.2. s 34 framgår följande. ”Om någon har tagit en offentlig plats i anspråk för uppläggning av varor utan att ha tillstånd kan varorna i vissa fall förklaras förverkade. Denna regel har tillkommit främst mot bakgrund av de problem som den otillåtna gatuhandeln orsakat i vissa större städer. För att förverkandet ska komma ifråga krävs att: det behövs för att hindra fortsatt otillåten försäljning eller något annat otillåtet, ianspråktagande av platsen - förverkandet kan komma ifråga oavsett om varorna ägs av försäljaren eller av någon annan som gett uppdrag till någon att sälja varorna och det inte är oskäligt (exempelvis att varorna har ett betydande värde).”

Rättstillämpning gör följande bedömning

Eftersom 3 kap. 1 § ordningslagen uttrycker att tillstånd inte behövs om platsen tas i anspråk endast tillfälligt måste polisen hålla reda på hur länge försäljarna stått på samma plats för att avgöra om de bryter mot tillståndsplikten.

På de platser där det enligt Stockholm stads allmänna lokala ordningsföreskrifter är förbjudet även med tillfällig försäljning kan personer som bryter mot de lokala ordningsföreskrifterna bötfällas i enlighet med 3 kap 22 § andra stycket ordningslagen.

I vissa fall kan det även finnas utrymme för förverkanden i enlighet med 3 kap 25 § ordningslagen.

PO city samverkar med Stockholms stad i frågan vilket framgår av nämnda lägesbild. Staden kommer eventuellt införa tillståndsplikt för försäljning av lustgas på vissa platser och under vissa tider i de lokala ordningsföreskrifterna. Då blir det ett brott mot ordningslagen att sälja lustgas utan tillstånd på de platserna och tiderna.

Miljöbalken (1998:808) - nedskräpning

Av 15 kap. 26 § Miljöbalken framgår att ingen får skräpa ned utomhus på en plats som allmänheten har tillträde till eller insyn till.

Enligt 29 kap 7 § Miljöbalken kan den som med uppsåt eller av oaksamhet skräpar ned utomhus på en plats som allmänheten har tillträde eller insyn till dömas för nedskräpning till böter eller fängelse i högst ett år. Av 7 a § kan den som begår en gärning som avses i 7 § dömas för nedskräpningsförseelse till penningböter, om nedskräpningen är att anse som mindre allvarlig.

Rättstillämpning gör följande bedömning

Sedan 1 november 2021 gäller undantaget för ringa nedskräpningsförseelse (7 a §) inte längre. Det är alltså straffbart att skräpa ned med en enstaka cigarettfimp, glasspapper och dylikt förutsatt att gärningen skett med uppsåt eller oaktsamhet.

Försäljare som skräpar ned genom att slänga ballonger eller lustgastuber och köpare som slänger använda ballonger på marken bör kunna dömas för nedskräpning till böter eller fängelse eller för nedskräpningsförseelse till penningböter. Det krävs dock att det görs med uppsåt eller av oaktsamhet.

Frågor som kommer att utredas vidare av Rättslig styrning och stöd

- 13 § polislagen - när kan den bli tillämplig
Om någon genom sitt uppträdande stör den allmänna ordningen eller utgör en omedelbar fara för denna, får en polisman, när det är nödvändigt för att ordningen skall kunna upprätthållas, avvisa eller avlägsna honom från visst område eller utrymme. Detsamma gäller om en sådan åtgärd behövs för att en straffbelagd handling skall kunna avvärjas. Är en åtgärd som avses i första stycket otillräcklig för att det avsedda resultatet skall uppnås, får personen tillfälligt omhändertas.
- Lagen om transport av farligt gods (2006:263)
Utgör lustgas sådant farligt gods där transport och förvaring i en bil kan leda till straffansvar.
- Ytterligare frågor kan tillkomma